

Region Dalarnas biblioteksplan 2019-2022

Antagen av Regionfullmäktige den 29 april 2019

RD 19/00753

Innehåll

<i>Inledning</i>	3
<i>Värdegrund och övergripande mål</i>	3
<i>Beskrivning av verksamheterna</i>	4
Bibliotek och informationscentral	4
Länsbibliotek Dalarna	5
Folkhögskolornas bibliotek.....	6
Musikkonservatoriets bibliotek.....	8
<i>Omvärldsfaktorer</i>	8
<i>Utvecklingsområden</i>	9
<i>Källor</i>	12

Inledning

Omfattning

Bibliotekslagen (SFS 2013:801) stadgar i 17§ att kommuner och landsting ska anta planer för sin verksamhet på biblioteksområdet. De biblioteksverksamheter som omfattas av denna plan är Bibliotek och informationscentral (sjukhusbiblioteken), Länsbibliotek Dalarna samt biblioteksverksamhet vid Fornby, Malungs och Mora folkhögskolor och vid Musik-konservatoriet. Biblioteksplanen är en revidering av föregående plan som gällde 2016-2018. Planen gäller 2019-2022 och antas av Kultur- och bildningsnämnden i mars 2019. Den antas sedan av Regionfullmäktige i Dalarna i april 2019.

Användning, uppföljning och revidering

Biblioteksplanen används tillsammans med verksamheternas övriga styrdokument för att stärka biblioteksverksamheternas utveckling och deras samverkan, såväl med varandra som med andra. Planen följs upp årligen av respektive verksamhetschef och återrapporteras varje år till regionfullmäktige. Den revideras under 2022 i samverkan mellan cheferna för de verksamheter som omfattas av planen. Länsbibliotekschefen ansvarar för att initiera revidering.

Biblioteksplanen avgränsas i förhållande till kultur- och bildningsplanen genom att den fokuserar frågor för just biblioteksverksamheterna. Planens syfte är att stärka samverkan och biblioteksutveckling i Dalarna.

Värdegrund och övergripande mål

Bibliotekslagens andra paragraf anger det allmänna biblioteksväsendets ändamål: ”Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska verka för det demokratiska samhällets utveckling genom att bidra till kunskapsförmedling och fri åsiktsbildning. Biblioteken i det allmänna biblioteksväsendet ska främja litteraturens ställning och intresset för bildning, upplysning, utbildning och forskning samt kulturell verksamhet i övrigt. Biblioteksverksamhet ska finnas tillgänglig för alla.”

Biblioteksverksamhet av hög kvalitet främjar fri informationstillgång, åsiktsbildning och yttrandefrihet vilka är förutsättningar för det demokratiska samhället. Dalarnas invånare möter bibliotek på olika sätt utifrån de roller och behov de för tillfället har. Det kan vara som studerande, patient, förälder, anhörig, vårdpersonal, lärare, läshungrigt barn, nyanländ, släktforskare med mera. Oavsett användarens behov ska biblioteksverksamheterna se till att användarna har bästa möjliga tillgång till information och idéer i alla tänkbara medier och format.

Samverkan mellan de olika bibliotekstyperna inom Region Dalarna, såväl som samverkan med andra biblioteksaktörer i Dalarna och hela landet syftar till att stödja människors möjligheter att vara aktiva och delaktiga i samhällslivet. Den möjligheten stärks genom att bibliotekslandskapet i Dalarna är så tillgängligt som möjligt för de människor som bor här. Samverkan mellan bibliotek är lagstadgad: ”I syfte att ge alla tillgång till landets samlade biblioteksresurser ska bibliotek och bibliotekshuvudmän inom det allmänna biblioteksväsendet samverka.” (Bibliotekslagen, 14§)

Beskrivning av verksamheterna

Region Dalarna har fyra olika typer av biblioteksverksamhet: Bibliotek och informationscentral i hälso- och sjukvården (sjukhusbiblioteken), folkhögskolornas bibliotek, Musikkonservatoriets bibliotek och den regionala biblioteksverksamheten genom Länsbibliotek Dalarna. Alla definieras i Bibliotekslagens första paragraf som delar av det allmänna biblioteksväsendet. Musikkonservatoriets biblioteksverksamhet omfattas av skollagens skrivningar om skolbibliotek: ”Eleverna i grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, sameskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan ska ha tillgång till skolbibliotek” (SFS 2010:800, 2 kap. 36§).

Bibliotek och informationscentral

Syfte, mål och framgångsfaktorer

Bibliotek och informationscentral innefattar sjukhusbiblioteken i länet. Syftet är att vara en resurs med litteratur och kompetens inom det medicinska biblioteksområdet, samt att ge tillgång till ett kulturutbud inom Region Dalarna på framför allt litteraturens område. Bibliotek och informationscentralen är en del av hälso- och sjukvårdsförvaltningen och tillhör Division Medicinsk Service. Sjukhusbiblioteken är samlade i en enhet tillsammans med gemensamma receptioner och konferenslokaler.

Målet är att sjukhusbiblioteket uppfattas som en resurs med kvalitet och med ett allsidigt och relevant utbud. Framgångsfaktorer är att stå för en effektiv och nära service till personal och patienter.

Verksamhet

Sjukhusbiblioteket syftar till att bidra till en kunskapsbaserad vård genom att tillhandahålla litteratur och e-resurser, via ett generöst öppethållande och tillgänglighet via näten. Verka för att användare tillgodogör sig kunskaper i en lärande organisation via litteratursökningar, visningar och utbildningar. Ge ineliggande patienter och vårdsökande möjlighet att ta del av bibliotekets utbud genom personliga besök på vårdavdelningar och genom depositioner i dagrum och väntrum. Genom olika marknadsföringsåtgärder befrämja och stimulera till användande av bibliotekets resurser.

Målgrupper för verksamheten

Målgruppen är framför allt anställda i Region Dalarna, patienter och vårdsökande, samt i begränsad utsträckning (på grund av licensavtal) anställda, forskare och studerande inom vård och omsorg i Dalarna. Allmänhet kan på plats i bibliotekslokalen ta del av det medicinska biblioteksutbudet.

Samarbetspartner på regional, sjukvårdsregional och nationell nivå.

Sjukhusbiblioteken samarbetar nationellt inom Eira (Inera AB) och i olika nätverk, till exempel Föreningen Sveriges Sjukhusbibliotekschefer. I sjukvårdsregionen där Region Dalarna ingår finns ett nätverk för sjukhusbibliotek. Samarbetspartner inom länet är Länsbibliotek Dalarna, Högskolan Dalarnas bibliotek samt länets folkbibliotek.

Länsbibliotek Dalarna

Syfte, mål och framgångsfaktorer

Länsbiblioteket är Region Dalarnas regionala biblioteksverksamhet. Länsbiblioteket ska främja samarbete, verksamhetsutveckling och kvalitet när det gäller länets folkbibliotek samt samverka med regionala och nationella aktörer på kultur-, bildnings- och biblioteksområdet. Den regionala biblioteksverksamheten arbetar strategiskt med biblioteksutveckling genom stöd till kommunbiblioteken. Utgångspunkterna är folkbibliotekens/kommunernas behov, Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2019-2022 och bibliotekslagen.

Syftet med den regionala biblioteksverksamheten är att Dalarnas invånare ska få jämlik tillgång till biblioteksverksamhet av hög kvalitet. Barnperspektivet ska vara utgångspunkt för verksamheten. Länsbibliotek Dalarna ska vara en aktiv och drivande samarbetspart regionalt och nationellt. Målet är att vara ett gott och relevant stöd för biblioteksutvecklingen i kommunerna. Framgångsfaktorer för verksamheten är förhållningssätt som kännetecknas av utvecklingsfokus, dialog och nätverk samt utvärdering, omprövning och kritisk granskning. Länsbiblioteket ska vara en lärande organisation.

Verksamhet

Länsbiblioteket stödjer biblioteksutvecklingen i Dalarna genom fortbildning för bibliotekspersonal, stöd till Dalarnas bibliotek både i gemensamma frågor och i utvecklings- och verksamhetsfrågor för det enskilda biblioteket. Samordning och omvärldsbevakning är områden där länsbibliotekets nätverk på lokal, regional och nationell nivå är viktiga tillgångar. Länsbiblioteket stödjer bibliotekens samverkan om medieförsörjning och samordnar transportlösningar så att medier kan cirkulera i länet.

Målgrupper för verksamheten

Personalen på länets kommunbibliotek är den främsta målgruppen och bibliotekscheferna de viktigaste strategiska samarbetsparterna. Ytterst är Dalarnas invånare målgruppen, men de nås till övervägande delen indirekt.

Samarbetspartner på lokal, regional, interregional och nationell nivå

Länsbibliotek Dalarna arbetar i nära dialog med folkbiblioteken och andra aktörer inom bibliotek, bildning och kultur. Samverkan sker inom länet men också interregionalt och nationellt. Särskilt viktiga samarbetspartner är länets kommunala bibliotek, folkbildningen i Dalarna och de regionala kultur- och bildningsverksamheterna. Viktiga samarbetspartner är också andra biblioteksaktörer i länet; sjukhusbiblioteken, Högskolan Dalarnas bibliotek och Trafikverkets bibliotek. Dalarnas Biblioteksförbund är en ideell förening som samlar flera av länets biblioteksaktörer och som samordnas av länsbiblioteket.

Interregionalt är de mellansvenska länens regionala biblioteksverksamheter särskilt betydelsefulla samarbetspartners. På nationell nivå samarbetar länsbiblioteket med övriga regionala biblioteksverksamheter, myndigheter med verksamhet på biblioteksområdet samt andra biblioteksaktörer.

Fornby folkhögskola

Syfte, mål och verksamhet

Fornbys bibliotek är en levande mötesplats för lärande och inspiration till läsning. Biblioteket är öppet för skolans studerande och personal under skoltid. Man kan söka information, låna fack- och skönlitteratur, läsa tidningar och tidskrifter men också utnyttja biblioteket som en lugn arbetsplats. Skolan har en bibliotekarie på drygt halvtid. Det finns en Biblioteks nämnd på skolan med lärare, servicepersonal och bibliotekarie. Skolan arbetar med läsfrämjande aktiviteter och ett brett utbud av lättlästa böcker, e-böcker, fack- och skönlitteratur. Borlänge kommun hade tidigare ett filialbibliotek i lokalerna, men detta lades ner för några år sedan, och nu ansvarar folkhögskolan ensam för driften. Fornby har idag biblioteksdatasystem via den licens som sjukhusbiblioteket har för sitt system.

Fornbys filialer

Fornby folkhögskola har en filial i Falun och en i Ludvika. I Falun finns ett litet bibliotek som sköts av lärarna och som innehåller referenslitteratur och skönlitteratur. I Ludvika finns en läsfrämjande verksamhet i det café som ABF driver i huset. Båda skolfilialerna använder sig av respektive kommuns huvudbibliotek som ligger nära skollokalerna.

Samarbetspartners

Länsbibliotek Dalarna är en dialogpartner i utvecklingsfrågor. Det finns potential att återuppbygga ett närmare samarbete med Borlänge kommun.

Prioriteringar under planperioden

Prioriterat är att kartlägga hur skolans biblioteksresurser på bästa sätt kan stödja de studerande och lärarna i de pedagogiska processerna och utifrån det inleda ett utvecklingsarbete för biblioteket. Dialog med Borlänge kommun om samverkansmöjligheter är prioriterat.

Malungs folkhögskola

Syfte, mål och verksamhet

Folkhögskolans bibliotek är en integrerad del av skolans bildningsverksamhet. Syftet är främst att vara ett resurscenter och mötesplats för studerande och personal på skolan. Under de senaste åren har en uppfräschning av lokalen skett i form av bland annat möbler och inredning från olika tidsepoker. I direkt anslutning till biblioteket finns ett "Gammelrum" med interiör från 1800-talet. Biblioteket har unika samlingar som är av såväl kulturhistoriskt som allmänt intresse. Framförallt gäller detta samlingar inom skolans specialområden, fjäll- och friluftsliv, samt folkmusik.

Målet med verksamheten är att tillhandahålla ett lättillgängligt och relevant utbud för låntagarna. Verksamheten sköts idag av en bibliotekarie som hyrs in på deltid från kommunbiblioteket. Via kommunbiblioteket samkörs även de tekniska delarna.

Utlåningen sker till största del via självservice. Vid kursstart erbjuds samtliga studerande på skolans längre kurser en introduktion till bibliotekets verksamhet. Såväl studerande som personal har möjlighet att påverka medieinköpen till biblioteket. Biblioteket har i dagsläget

cirka 1200 registrerade lån/ år. Lokalerna används även för undervisning, konferens och mötesverksamhet.

Samarbetspartner

Samarbetspartner är bland annat Malung-Sälens kommunbibliotek, Svenska Institutet och Studieförbundet.

Prioriteringar under planperioden

Prioriteringar under planperioden är att fortsätta utveckla tillgängligheten och användandet av biblioteket, såväl lokaler som samlingar. Skolan fortsätter att se till att samlingarna hålls relevanta och intressanta. Den fysiska tillgängligheten måste förbättras. Biblioteket ska fortsätta att utvecklas till att vara ett nav i skolans läsfrämjande uppdrag, bland annat genom läsecirklar och studieverksamhet förlagd i bibliotekets lokaler.

Mora folkhögskola

Syfte, mål och verksamhet

Mora folkhögskolas bibliotek vill vara en levande mötesplats och en plats som inspirerar till läsning. Biblioteket är öppet för skolans studerande och personal och kan utnyttjas som grupprum och arbetsplats. Att tillgängliggöra litteratur genom ett skolbibliotek skapar bra förutsättningar för alla som vill läsa, men ger framförallt förutsättningar för vårt läsfrämjande uppdrag. Att platsen finns underlättar för skolan att tillgodose de prioriterade målgruppernas behov. Biblioteket är en resurs i pedagogernas arbete och ger möjlighet att enkelt tillhandahålla facklitteratur inom de områden där skolans särskilda kurser finns. Det är också en resurs för allmäkurs där det skapar möjligheter att låta studerande ta del av skönlitteratur, såväl samtida som klassiker och integrera i ordinarie bildningsverksamhet.

Samarbetspartner

I dagsläget har skolan tillgång till lättläst material och arbetar med läsecirklar tillsammans med en bibliotekarie från Ovansiljans bibliotek.

Prioriteringar under planperioden

Biblioteket är efter flytten fortfarande i en utvecklingsfas. Verksamheten är fysiskt på plats, och fortsatta samtal förs med Ovansiljans bibliotek och Länsbibliotek Dalarna för att kunna digitaliseras och integreras som en hybridfilial i kommunen. Digitaliseringen i sig kan vara nyckeln till att biblioteket underhålls och att relevant litteratur fortlöpande införskaffas. Målet är att bli ett modernt bibliotek med sökfunktioner och digital tillgänglighet i lokalen. Resurser har avsatts på skolan för att leda detta arbete som förhoppningsvis blir färdigt under planperioden. I det arbetet ingår också att långsiktigt planera för bemanning, underhåll och öppethållande.

Musikkonservatoriets bibliotek

Syfte, mål och verksamhet

Musikkonservatoriets bibliotek stöder skolans syfte att förbereda eleverna för högre musikstudier. Biblioteket är ett notbibliotek som består av nära 10 000 katalogiserade poster och omfattar partitur, orkesterverk till alla instrument, sång, övningsnoter med mera. Samlingen består till största delen av den klassiska repertoaren, men även en del jazz och folkmusik. I samlingen ingår också 2000 CD-skivor. Material anskaffas genom inköp, men man hyr också in noter. Biblioteket används flitigt av lärare och elever i undervisningen. Notbiblioteket sköts av en bibliotekarie på deltid. Utlåningen är manuell och sker genom självbetjäning.

Musikkonservatoriet mottar regelbundet ett stort antal donationer av noter som är okatalogiserade och förvaras i ett arkiv tills de katalogiserats.

Elevernas övriga behov av biblioteksverksamhet tillgodoses genom att de använder Falu stadsbibliotek. På skolan finns ett mindre bestånd böcker med bland annat uppslagsverk, biografier och musikhistoria och musikteori.

Samarbetspartner

Musikkonservatoriets notbibliotek är av en sådan kvalitet och omfattning att man får förfrågningar från andra musikinstitutioner, exempelvis Sveriges Radio. Musik i Dalarna är den närmaste samarbetspartnern.

Prioriteringar under planperioden

Prioriteringen är att fortsätta katalogisera materialet från donationer som består av noter och böcker eller uppslagsverk inom musikområdet.

Omvärldsfaktorer

Region Dalarnas biblioteksverksamheter delar de utmaningar som samhället i stort står inför. De behöver förhålla sig till dessa på ett aktivt sätt för att kunna möta sina användares behov.

- Läsförmågan sjunker i vårt samhälle och socioekonomiska faktorer får en allt större betydelse för människors läsvanor och biblioteksanvändning. Vi ser ett ökat antal studerande vid folkhögskolorna med funktionsnedsättning som i många fall innebär läsnedsättning. Förmågan att läsa är avgörande för människors möjligheter att vara aktiva och delaktiga i demokratin och samhällslivet.
- Idag beräknas en halv miljon svenskar inte ha internet hemma. 600 000 svenskar har internet, men använder det inte dagligen och upplever sig inte vara delaktiga i det digitala samhället. Den som inte kan orientera sig digitalt har mindre möjligheter att aktivt ta del i samhällslivet. Men även den som är en van användare av internet och digitala medier behöver tillägna sig de kunskaper som krävs för att söka, värdera, använda och publicera information digitalt. Tillgång till trovärdiga källor och kunskap om källkritik och desinformation är nödvändigt i dagens samhälle.
- Demografiska förutsättningar påverkar biblioteken liksom de påverkar det övriga samhället. Sveriges befolkning förväntas fortsätta öka och enligt prognoser är det andelen äldre som ökar mest. Andelen födda beräknas vara fler än de som avlider. En fjärdedel av Dalarnas invånare är 65 år eller äldre. Många äldre är friska och aktiva, men på sikt kan biblioteken räkna med att fler människor behöver läsning och service på sätt som är anpassade till deras behov. Dalarna blir alltmer mångspråkigt genom att

antalet utrikesfödda ökar. Region Dalarna rekryterar också många som är födda utanför Sverige.

- Människors tillgång till information begränsas trots att alltmer material blir tillgängligt digitalt, eftersom ekonomiska modeller för åtkomst gör att det digitala materialet som lätt skulle kunna cirkuleras, inte får spridas. Detta är en utmaning som behöver lösas på det nationella planet.

Utvecklingsområden under planperioden för Bibliotek och informationscentral och Länsbibliotek Dalarna

Folkhögskolornas och Musikkonservatoriets prioriteringar återfinns i deras egna avsnitt.

Läsfrämjande för demokrati och delaktighet

Bibliotek och informationscentral ska ta fasta på sjukhusbibliotekens delvis unika läge inom vården och utveckla det läsfrämjande arbetet genom att:

- nå andra än de som vanligtvis besöker biblioteken.
- arbeta mer riktat och anpassat till olika gruppers behov och förutsättningar.
- verka för ökad samverkan mellan biblioteksaktörer i länet.
- förstärka medieförsörjningen för nyrekryterad utrikesfödd vårdpersonal samt utrikesfödda patienter och vårdsökande.
- delta i förnyelsearbetet för den mångspråkiga medieförsörjningen i länet.

Länsbiblioteket ska aktivt stödja utveckling av läsfrämjande arbete och kommunicera läsfrämjande som en fråga om delaktighet och demokrati genom att:

- utveckla professionsöverskridande samverkan om små barns språkutveckling mellan region och kommuner. I samband med detta arbeta för att Region Dalarna inrättar en bokgåva till alla nyfödda i regionen.
- stärka bibliotekspersonal i deras roll som läs- och litteraturfrämjare och särskilt fokusera bibliotekens uppsökande arbete i sitt lokalsamhälle.
- utveckla en strategi för länsbibliotekets arbete med nationella minoriteter i dialog med kommunbiblioteken, samordnare för förvaltningsområden och andra aktörer.
- främja ungas skrivande i samarbete med andra aktörer.
- arbeta för att förbättra länsinvånarnas tillgång till tillgängliga medier och tillgänglig läsning, till medier på andra språk än svenska och på lätt svenska genom att stödja samverkan mellan kommunbiblioteken.
- i samarbete med andra aktörer fokusera metod- och kompetensutveckling om biblioterapeutiska förhållningssätt och Shared reading.

Stärka bibliotekens arbete med digital delaktighet och digital kompetens

Bibliotek och informationscentral ska utveckla den digitala delaktigheten genom att ta sin roll att utföra och utbilda i litteratursökning och demonstrera e-resurser inom vården som utgångspunkt genom att:

- inom vården verka för evidensbaserade arbetssätt där systematisk litteratursökning är en viktig del.

- utbilda i litteratursökning, hålla visningar och andra aktiviteter för att öka vårdens användning av bibliotekets e-resurser
- tillse att e-resurserna görs tillgängliga på ett attraktivt, teknikoberoende och enhetligt sätt samt bättre marknadsföra att vårdpersonalen kan nå dessa oberoende av tid och rum.
- bättre marknadsföra att även medborgaren kan ta del av sjukhusbibliotekets digitala utbud
- verka för patienter ges möjlighet att ta del av eller få kännedom om kommunbibliotekens digitala utbud.

Länsbiblioteket ska arbeta för att öka den digitala delaktigheten i Dalarna genom att:

- synliggöra bibliotekens roll för medborgarnas digitala delaktighet i beslutsfattares ögon.
- lyfta perspektivet digital delaktighet i regional digital strategi.
- stärka bibliotekspersonalens digitala kompetenser genom att arbeta aktivt i den statliga satsningen Digitalt först med användaren i fokus
- stärka bibliotekschefer i deras roll för förändringsledning och digital transformation.
- stödja och sprida kunskap om utvecklingen av Digidelcenter i länet
- utveckla digitala lösningar för länsbibliotekets utbud till biblioteken genom metod-utveckling, kompetensutveckling och teknikanskaffning.
- lyfta frågan om tillgängliga digitala medier för folkhögskolornas studerande med läshinder.

Stärka samverkan för fortsatt utvecklingskraft för biblioteken

Bibliotek och informationscentral ska verka för ökad samverkan med andra biblioteksaktörer i länet genom att:

- utveckla former för samverkan med länets bibliotek vad gäller fjärrlånesamarbete och samsökning.
- öka kontaktytor gentemot länets bibliotek. Sjukhusbiblioteket besitter unik kompetens vad gäller t ex informationssökning och bibliografiskt arbete inom vård och hälsa. Kompetens som gärna delas professionellt med länets bibliotek.

Länsbiblioteket ska verka för ökad samverkan med andra biblioteksaktörer i länet genom att:

- fortsätta ge stöd till utvecklingen av bibliotekssamverkan mellan Dalarnas kommuner.
- främja utveckling av bibliotekens samverkan med sitt lokalsamhälle.
- ta ansvar för att kunskapsspridning och erfarenhetsutbyte om den statliga satsningen Stärkta bibliotek kommer till stånd i Dalarna.
- utveckla samarbete med Film i Dalarna om MIK, medie- och informationskunnighet.
- fortsätta och stärka samarbetet med sjukhusbiblioteket
- öka kontaktytorna med Högskolans och Trafikverkets bibliotek
- utveckla samarbete med Högskolan Dalarna och andra lärosäten.

Litteraturen som konstform

Länsbiblioteket ska bidra till arbetet med att lyfta litteraturen som konstform i länet genom att:

- fortsätta utveckla dialogen och samarbetet med länets ordkonstnärer
- fortsätta utvecklingen av webbplatsen Dalalitteraturen.se

Källor

[Bibliotekens internationella manifest](#)

En samlad översättning och utgivning av alla de internationella biblioteksmanifesten som Svensk Biblioteksförning och Svenska Unescorådet har gjort.

[Bibliotekslagen, SFS 2013:801](#)

[Dalarnas regionala kultur- och bildningsplan 2019-2022](#)

[Den femte statsmakten: bibliotekens roll för demokrati, utbildning, tillgänglighet och digitalisering, 2017.](#)

En omvärldsanalys genomförd i samband med Kungliga bibliotekets arbete med en nationell biblioteksstrategi.

[Lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk, SFS 2009:724](#)

[Skollagen, SFS 2010:800](#)

Bestämmelser om skolbibliotek finns i 2 kap. 36§.

[Svenskarna och internet 2018](#)

En undersökning som utförs årligen av Internetstiftelsen.